

Резюме

Старикова Н. Н. Вспомогательные репродуктивные технологии: гражданско-правовой контекст.

В контексте демографической ситуации, сложившейся в Украине, в статье анализируется состояние правового регулирования новых медицинских репродуктивных технологий. Рассматривается степень исследования данной проблемы и состояние нормативно-правовой базы. Очерчивается круг вопросов, требующих законодательного урегулирования.

Ключевые слова: вспомогательные репродуктивные технологии, биотехнологии, гендер, демография, оплодотворение *in vitro*.

Summary

Starikova N. Assisted Reproductive Technology: civil-law context.

In the context of Ukrainian demographic situation, the article examines the state of legal regulation of new medical reproductive technologies. The problem of infertility in the whole world has not only medical but also socio-demographic coloring. One of the factors to improve the demographic situation in the country is to maintain both reproductive and general health of families, to raise the cultural level of reproductive behavior.

Key words: assisted reproductive technology, biotechnologies, gender, demography, fertilization *in vitro*.

УДК 340.1; 343.1

Т. С. ХОРОША

Тетяна Сергіївна Хороша, аспірантка Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

**РЕАЛІЗАЦІЯ КОНВЕНЦІЙ РАДИ ЄВРОПИ З ПИТАНЬ СПАДКУВАННЯ
В ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ**

Однією з найважливіших гарантій права приватної власності є спадкування, яке, у свою чергу, забезпечує високий рівень культури приватного права і демонструє тим самим особливості тієї чи іншої правової системи в сучасному світі.

Звідси в багатьох сучасних конституціях визнання права приватної власності супроводжує, як невід'ємний елемент, визнання права спадкування. Регулювання спадкування нормами національного матеріального права забезпечується багатьма історично сформованими правовими інститутами, які від країни до країни відрізняються ступенем детальності регулювання, конкретним складом інститутів і деякими іншими параметрами.

Високий рівень мобільності сучасної людини ставить перед національними правопорядками завдання вибору найбільш адекватних способів регулювання спадкування в тих випадках, коли фактичний склад відносин з спадкоємства ускладнюється іноземним елементом. Велика розмаїтість підходів до визначення права, що підлягає застосуванню до спадкування з іноземним елементом, що вже саме по собі викликає численні колізії і проблеми, є одним з ключових аргументів, що визначають актуальність дослідження конкретних моделей регулювання спадкування з іноземним елементом і пошуку передумов універсальних перевірених практикою способів визначення застосовуваного права, що регулює спадкові відносини.

При цьому сильний стримуючий вплив на процес уніфікації підходів у сфері спадкування з іноземним елементом справляють різні фактори, як то консерватизм спадкового права, політичні мотиви, відмінності в змісті і складі інститутів, що регулюють спадкові відносини¹.

При цьому підвищення мобільності сучасної людини завдяки розвитку можливостей переміщення з однієї країни в іншу визначає вектор розвитку або прогресивної зміни національних особливостей регулювання спадкування з іноземним елементом в напрямку уніфікації міжнародних стандартів у цій галузі.

У даний час продовжується інтеграція України в світову спільноту, зростає обсяг транскордонного переміщення капіталу, інтенсивно здійснюється міждержавне переміщення осіб, що припускає збільшення приватно-правових відносин за участю іноземного елемента.

Кількість спадкових справ за участю іноземців збільшується. Це підтверджує судова, нотаріальна та адвокатська практика.

Правовий механізм Європейського союзу є унікальним явищем, дослідженню якого присвячена велика кількість наукових робіт. У цілому ж вивченню різних правових аспектів діяльності Ради Європи приділяли увагу такі відомі вітчизняні та закордонні вчені, як Ф. Албанезе, М. Баймурагов, Ф. Бенуа-Ромер, Дж.-Л. Бурбан, М. Буроменський, В. Буткевич, О. Задорожній, О. Зайчук, Л. Ентін, П.-Х. Імбер, А. Капустин, Г. Клебес, І. Лукашук, Л. Луць, В. Мармазов, Я. Маленовські, Т. Маркерт, В. Мицик, С. Тускоз, Е. Хаас, Т. Хартлі, Б. Халлер, Е. Харремос, Д. Хюбер, С. Шевчук, П. Шідер, У. Швіммер та ін.

Аналіз дисертаційних праць, які було захищено протягом попередніх десяти років в Україні та Росії, також свідчить про те, що дослідники віддавали перевагу вивченню тільки окремих спеціальних питань,

пов'язаних із діяльністю Ради Європи, а саме: ролі Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (К. Андріанов, 2003 р.², О. Климович, 2010 р.³); діяльності Європейського суду з прав людини (В. Капустинський, 2006 р.⁴); захисту права власності (А. Яковлев, 2009 р.⁵); виконанню зобов'язань України перед Радою Європи (М. Анісімова, 2001 р.⁶); приватно-правовим конвенціям Ради Європи (С. Теуш, 2003 р.⁷) тощо.

Та варто зауважити, що найбільш відомі праці вчених у цій царині направлені перш за все на Європейську конвенцію про захист прав людини та основних свобод та практику Європейського суду з прав людини. У свою чергу, Конвенції Ради Європи щодо регулювання міжнародного спадкування вивчені фрагментарно.

Рада Європи – одна з найбільш впливових регіональних міжнародних політичних організацій. 5 травня 1949 р. Бельгія, Данія, Ірландія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Норвегія, Великобританія, Франція і Швеція підписали Статут Ради Європи, в якому проголосили мету побудувати єдину Європу, засновану на принципах свободи, демократії, захисту прав людини і верховенства закону.

Рада Європи за час свого існування напрацювала величезну законодавчу базу – більш ніж 200 договорів, що регулюють найрізноманітніші аспекти світової політики. Унікальність Ради Європи полягає в існуванні контрольних механізмів над виконанням положень конвенцій, центральним з яких є Європейський суд з прав людини в Страсбурзі, який діє на субсидіарній основі і забезпечує реальне дотримання положень Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод 1950 року.

Важливою особливістю інституту захисту прав людини в Раді Європи є наявність дієвого механізму реалізації розроблених стандартів. Центральною ланкою цього механізму, безсумнівно, є Європейська конвенція про захист прав людини і основних свобод 1950 р., на підставі якої створено Європейський Суд з прав людини, і Протоколи до неї.

Особливу цінність представляє право Суду розглядати індивідуальні скарги громадян на порушення їх прав і свобод в рамках держави. Крім того, Конвенція і Протоколи до неї містять широкий перелік громадянських, політичних, економічних і соціальних прав та свобод, який служить стимулом для держав-членів Ради Європи закріпити гарантії цих прав у національному законодавстві. Підписання та ратифікація Європейської конвенції є обов'язковими для приєднання до Ради Європи.

Виконання європейських стандартів – це активна діяльність держави, спрямована на реформування законодавства для приведення його у відповідність з європейськими стандартами, що містяться або в конвенціях або в рекомендаційних актах органів Ради Європи, способами, закріпленими в законодавчих імплементаційних механізмах.

Використання європейських стандартів – форма, застосовна для реалізації стандартів, закріплених в конвенції, так і в документах органів Ради Європи, що вимагає активної правотворчої та правозастосовної діяльності відповідних органів держав. Відмінність виконання від використання, на думку А. Б. Венгерова, з яким можна погодитися, полягає в тому, що перша форма означає виконання зобов'язань, тоді як друга – право законотворчих і судових органів відповідно використовувати європейські стандарти при розробці законодавства або посилатися на них при розгляді справ⁸.

Конституцією України (п. 32 ст. 85⁹) визначено, що Верховна Рада України надає згоду на обов'язковість міжнародних договорів України. І відповідно до ст. 9 Закону України «Про міжнародні договори України» Конвенції Ради Європи підлягають ратифікації.

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод була підписана 4 листопада 1950 р. в м. Римі та ратифікована Верховною Радою України 17 липня 1997 р. з деяким застереженнями¹⁰. У Конвенції та Протоколах до неї держави-члени Ради Європи домовились забезпечити для свого населення громадянські та політичні права і свободи, проте прав щодо спадкування там не передбачено.

Згідно з Першим протоколом¹¹ (підписаним 20.03.1952 р.), який Україна ратифікувала 17 липня 1997 р.¹², кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном (ст. 1). Варто зазначити, що право власності відноситься до основних прав, охоронюваних сучасним демократичним правопорядком. Гарантії реалізації цього права передбачені не тільки в національному законодавстві кожної окремої держави, а й на загальноєвропейському рівні.

Враховуючи, що метою Ради Європи є діяльність у сфері забезпечення гарантій людської гідності, ствердження таких фундаментальних цінностей, як демократія, права людини (в тому числі й майнові права) і верховенство права, побудови толерантного та культурного суспільства, доцільно б було додати у вищевказану конвенцію норми про право людини на успадкування майна та складання заповітів.

Варто зазначити, що Україна ратифікувала Європейську конвенцію про усиновлення дітей (перегляну-ту)¹³, вчинену 27 листопада 2008 р. у м. Страсбурзі, яка набрала чинності в Україні 1 вересня 2011 р. із застереженням до підpunkту «а (ii)» п. 1 ст. 7: «Україна відповідно до п. 1 ст. 27 Конвенції залишає за собою право не дозволяти усиновлювати дитину двом особам різної статі, які перебувають у зареєстрованому партнерстві».

Для України запровадження цієї Конвенції вирішило питання щодо:

– запровадження сучасних правових стандартів у сфері усиновлення;

– забезпечення врахування інтересів дитини при її усиновленні;

– узгодження чинного законодавства України із законодавством держав-членів Ради Європи у сфері усиновлення;

– дотримання Україною європейських стандартів з метою захисту і забезпечення прав дитини, зокрема, коли йдеться про забезпечення права на сім'ю дитини, позбавленої батьківського піклування.

Проте умови спадкування усиновленими дітьми після свого усиновлювача в новій редакції конвенції прямо не встановлено.

Хоча в попередній версії в п. 5 ст. 10 Європейської конвенції про усиновлення дітей (відкриту для підписання 24 квітня 1967 р.) вказується, що коли йдеться про спадкоємство, у випадках, якщо законодавство надає народженій у дійсному шлюбі дитині право одержувати спадщину від батька чи матері, усиновлена дитина при вирішенні таких питань прирівнюється до дітей усиновителя.

У новій переглянутій Європейській конвенції про усиновлення дітей від 27 листопада 2008 р., у ст. 11 вказано, що внаслідок усиновлення дитина стає повноправним членом сім'ї усиновлювача (усиновлювачів) і має стосовно усиновлювача (усиновлювачів) та його або їхньої сім'ї такі самі права й обов'язки, як і діти усиновлювача (усиновлювачів), батьківство яких встановлено законом.

Тобто можна розуміти, що в цьому випадку усиновлена дитина при вирішенні питань спадкоємства прирівнюється до дітей усиновителя.

Крім вищенаведених Конвенцій, в Україні ратифіковано¹⁴ Європейську конвенцію про правовий статус дітей, народжених поза шлюбом¹⁵, вчинену 15 жовтня 1975 р. в м. Страсбурзі. Відповідно до ст. 9 Конвенції, дитина, народжена поза шлюбом, має таке саме право на успадкування майна своїх батька й матері, а також члена сім'ї та родича з боку батька або матері, як і дитина, народжена в шлюбі.

Доцільно встановити схожу норму в ст. 1261 «Перша черга спадкоємців за законом» Цивільного кодексу України. Така норма спрямована на покращення правового статусу дітей, народжених поза шлюбом, шляхом зменшення правових і соціальних відмінностей у правовому статусі цих дітей та дітей, народжених у законному шлюбі.

Це сприятиме імплементації норм і стандартів Ради Європи у сфері забезпечення прав дітей (в тому числі на успадкування майна) та підвищенню іміджу нашої держави на міжнародній арені як країни, яка забезпечує ефективне дотримання та здійснення прав дітей.

У спадкових правовідносинах наявність реєстру заповітів дає можливість відстежити будь-який заповіт і розпорядження на випадок смерті заповідача і забезпечити їх виконання. За фактом незнайдений заповіт визнається неіснуючим. Рада Європи, маючи на увазі переваги системи реєстрації заповітів і будучи переконана в тому, що така система полегшить пошук заповітів, складених за кордоном, прийняла Базельську конвенцію про створення системи реєстрації заповітів 16 травня 1972 р., яка для України набрала чинності 31 грудня 2010 р.¹⁶

Конвенція встановила у відносинах між державами-учасниками універсальний режим реєстрації заповітів і принцип обміну інформацією про них.

Конвенція передбачає створення в кожній Договірній державі реєстру, що дозволяє заповідачеві зареєструвати свій заповіт не тільки в державі його проживання, а й в інших країнах-учасницях і уникнути ситуації, коли про заповіт не буде відомо в іншій державі, наприклад, за місцем знаходження спадкового майна.

Конвенція містить основоположний принцип пошуку заповітів. Він полягає в тому, що кожна країна-учасниця самостійно веде свій національний реєстр заповітів, а міжнародний пошук відбувається шляхом обміну запитами та відповідями між національними уповноваженими органами, без відкриття доступу до національних реєстрів.

У кожній державі-учасниці призначається орган, компетентний після смерті заповідача передавати іншим державам інформацію про записи в національному реєстрі заповітів, а також приймати запити від органів, призначених в інших державах.

Як правило, це орган національного нотаріату або міністерства юстиції. Така заснована на національних реєстрах система обміну інформацією полегшує регулювання міжнародного спадкування за заповітом.

Базельська конвенція передбачає конфіденційність існування заповіту протягом періоду життя заповідача.

Тому ні зміст заповіту, ні його існування не повинно розкриватися до смерті заповідача. Забезпечення даної конфіденційності закріплено в перших двох абзацах ст. 8 Базельської конвенції, які передбачають наступне:

- реєстрація є конфіденційною протягом періоду життя заповідача;
- після смерті заповідача будь-яка особа може отримати інформацію, зазначену у ст. 7, по пред'явленні виписки із свідоцтва про смерть або будь-якого іншого прийнятного доказу смерті¹⁷.

Практично всі реєстри європейських країн відповідають першому із зазначених принципів, навіть якщо держава, в якій знаходиться реєстр, не підписала та/або не ратифікувала Базельську конвенцію. Вісімнадцять реєстрів вимагають пред'явлення свідоцтва про смерть, щоб особа могла отримати інформацію з реєстру. Однак порядок ведення реєстрів, за яким надання свідоцтва про смерть не вимагається, передбачає, що до таких реєстрів теж не звертатимуться до смерті заповідача.

У цих випадках сама організація процедури оформлення спадщини, як правило, вимагає втручання суду, що дозволяє упевнитися, що заповідач дійсно помер, перш ніж здійснювати пошук в реєстрі. Наприклад, в Австрії до реєстру має право звертатися тільки нотаріус, який діє у ролі «судового комісара». У даному контексті свідоцтво про смерть не є необхідним, оскільки смерть заповідача встановлена судом.

Конвенцію ратифікували 12 європейських держав. Першими в 1970-ті роки це зробили Франція, Бельгія, Нідерланди, Туреччина і Кіпр, в 1980-ті до них приєдналися Італія, Іспанія, Португалія та Люксембург, і вже в 2000-ті – пострадянські держави: Естонія, Литва, Україна. До держав, які підписали конвенцію без ратифікації, належать Німеччина, Данія і Великобританія.

В Україні спочатку нотаріатом був сформований і наповнений відомостями про заповіти національний реєстр, згодом він набув офіційного статусу шляхом прийняття національного закону про реєстр заповітів та ратифікації Базельської конвенції.

Стосовно застосування Конвенції в Україні у фахівців виникають питання.

Деякі вчені вважають, що Конвенція не передбачає державну реєстрацію спадкових договорів, а тільки заповітів. З такою точкою зору слід не погодитись, оскільки в ст. 11 Конвенції вказано, що кожна Договірною Державою має право на умовах, визначених нею, поширити систему реєстрації заповітів, передбачену цією Конвенцією, на будь-який інший заповіт, не зазначений у ст. 4, чи будь-який інший акт, який стосується переходу прав на майно в порядку спадкування.

Крім того, в законодавстві України існують інші вимоги до форми заповіту. Так, згідно зі статтею 1247 Цивільного кодексу України заповіт складається у письмовій формі, із зазначенням місця та часу його складення; заповіт має бути особисто підписаний заповідачем; якщо особа не може особисто підписати заповіт, він підписується в її присутності іншою особою відповідно до частини четвертої ст. 207 цього Кодексу; заповіт має бути посвідчений нотаріусом або іншими посадовими, службовими особами, визначеними у ст.ст. 1251–1252 Цивільного Кодексу України; заповіти підлягають державній реєстрації у Спадковому реєстрі.

Таким чином, власноручно складені на території України заповіти, але не посвідчені у визначеному законодавством України порядку, не мають юридичної сили. Проте мають юридичну силу власноручно складені заповіти на території Договірних Держав, передані на зберігання нотаріусу (або державному органу чи будь-якій особі, які за законом цієї Держави мають право приймати їх на зберігання) та зареєстровані на території відповідної Договірної Держави.

Отже, в статтю 1247 Цивільного кодексу України та частину першу статті 40 Закону України «Про нотаріат» необхідно внести певні доповнення стосовно форми заповіту, складеного на території Договірних Держав згідно з вимогами Конвенції про запровадження системи реєстрації заповітів. Це дозволить створити необхідні умови для виконання в Україні положень Конвенції про дію системи реєстрації заповітів; – дозволить узгодити Цивільний кодекс України та Закон України «Про нотаріат»¹⁸ із положеннями Конвенції про запровадження системи реєстрації заповітів; – сприятиме удосконаленню існуючого порядку здійснення обліку заповітів та спадкових справ.

Більш того, Конвенція не впливає на положення, які в кожній Договірній Державі стосуються дійсності заповітів й інших актів, зазначених у цій Конвенції (ст. 10 Конвенції).

Вивчаючи інші норми, передбачені Європейською конвенцією про здійснення прав дітей, Конвенцією про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей, Конвенцією про визнання і виконання рішень стосовно зобов'язань про утримання, Конвенцією про контакт з дітьми, Європейською конвенцією про визнання та виконання рішень стосовно опіки над дітьми та про поновлення опіки над дітьми, іншими Європейськими конвенціями (повний перелік договорів Ради Європи був взятий на офіційному сайті¹⁹ офісу Ради Європи в Україні), можна дійти висновку про відсутність в цих Конвенціях норм, які регулюють спадкові відносини.

Врахування найбільш важливих теоретичних та практичних результатів, одержаних в ході дослідження реалізації конвенцій Ради Європи з питань спадкування в правовій системі України, дозволяє сформулювати наступні пропозиції, спрямовані на вдосконалення чинного законодавства:

I. До Цивільного кодексу України, прийнятого Верховною Радою України у третьому читанні:

1. У статтю 1247 внести доповнення щодо форми заповіту та додати пункт 5 наступного змісту: «Згідно із вимогами Конвенції про запровадження системи реєстрації заповітів мають юридичну силу в Україні власноручно складені заповіти на території Договірних Держав, передані на зберігання нотаріусу (або державному органу чи будь-якій особі, які за законом цієї Держави мають право приймати їх на зберігання) та зареєстровані на території відповідної Договірної Держави».

2. Доповнити статтю 1261 Цивільного кодексу України пунктом 2 наступного змісту: «Відповідно до Європейської конвенції про правовий статус дітей, народжених поза шлюбом – дитина, народжена поза шлюбом, має таке саме право на успадкування майна своїх батька й матері, а також члена сім'ї та родича з боку батька або матері, як і дитина, народжена в шлюбі».

II. До Закону України «Про нотаріат»: внести доповнення до частини першої статті 40 пунктом 7 наступного змісту: «Згідно з вимогами Конвенції про запровадження системи реєстрації заповітів до нотаріально посвідчених заповітів (крім секретних) прирівнюються в Україні – власноручно складені заповіти на території Договірних Держав, передані на зберігання нотаріусу (або державному органу чи будь-якій особі, які за законом цієї Держави мають право приймати їх на зберігання) та зареєстровані на території відповідної Договірної Держави».

¹ *Самойлов Г. А.* Современные законодательные и доктринальные проблемы коллизионного регулирования наследственного правопреемства, осложненного иностранным элементом : автореферат дисс. ... канд. юрид. наук. Специальность 12.00.03 – гражданское право ; предпринимательское право ; семейное право ; международное частное право / Г. А. Самойлов ; науч. рук. О. В. Протопопова. – М., 2012. – 24 с.

² *Андрианов К. В.* Роль контрольного механизма Конвенции про захист прав і основних свобод людини в процесі реалізації її норм : Автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11 / К. В. Андрианов; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2003. – 18 с.

³ Климович Р. В. Конвенція про захист прав людини та основних свобод як складова внутрішнього права та особливості її застосування національними судами держав-членів Ради Європи [Рукопись] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук [спец.] 12.00.11 «Міжнародне право» / О. В. Климович ; Інститут міжнародних відносин КНУ ім. Тараса Шевченка. – К., 2010. – 20 с.

⁴ Капустинський В. А. Вплив діяльності Європейського суду з прав людини на формування національних правозахисних систем і дотримання державами стандартів захисту прав людини [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11 / Капустинський Віктор Анатолійович ; Інститут законодавства Верховної Ради України. – К., 2006. – 20 с.

⁵ Яковлев А. А. Міжнародно-правове співробітництво у захисті права власності в системі Ради Європи [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11 / Яковлев Андрій Анатолійович ; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2009. – 20 с.

⁶ Анісімова М. Ф. Зобов'язання України щодо прав людини у зв'язку зі вступом до Ради Європи : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11 [Електронний ресурс] / М. Ф. Анісімова ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2001. – 16 с.

⁷ Теуш С. К. Приватноправові конвенції Ради Європи : Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / С. К. Теуш; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2003. – 23 с.

⁸ Венгеров А. Б. Теория государства и права. 3-е изд. / А. Б. Венгеров. – М.: Юриспруденция, 2000. – 528 с.

⁹ Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 141.

¹⁰ Закон України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів N 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» від 17.07.1997р. № 475/97-ВР.

¹¹ Протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 20.03.1952, № ETS N 009 // Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі, 2006, 00, № 2.

¹² Закон України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів N 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» від 17.07.1997р. № 475/97-ВР // Відомості Верховної Ради України, 1997, № 40, ст. 263.

¹³ Закон України «Про ратифікацію Європейської конвенції про усиновлення дітей (переглянутої)» від 15.02.2011 № 3017-VI // Відомості Верховної Ради України, 2011, № 35 (02.09.2011), ст. 346.

¹⁴ Закон України «Про ратифікацію Європейської конвенції про правовий статус дітей, народжених поза шлюбом» від 14.01.2009, № 862-VI // Відомості Верховної Ради України, 2009, № 27 (03.07.2009), ст. 348.

¹⁵ Європейська конвенція про правовий статус дітей, народжених поза шлюбом від 15.10.1975 р. № ETS N 085 // Офіційний вісник України, 2009, № 51 (17.07.2009), ст. 1780.

¹⁶ Закон України «Про ратифікацію Конвенції про запровадження системи реєстрації заповітів» від 10 липня 2010 року № 2490-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 1, ст. 2.

¹⁷ Конвенція про запровадження системи реєстрації заповітів від 16.05.1972 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 101.

¹⁸ Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – №3 9. – Ст. 383.

¹⁹ Офіс Ради Європи в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://coe.kiev.ua/docs/index.html>

Резюме

Хороша Т. С. Реалізація конвенцій Ради Європи з питань спадкування в правовій системі України.

У статті проаналізовано актуальні проблеми правової природи змісту та процесу впровадження в правову систему України конвенцій Ради Європи у сфері спадкування. Встановлені основні механізми реалізації положень конвенцій Ради Європи у галузі спадкування в Україні. Внесено низку пропозицій щодо уніфікації положень Конвенцій Ради Європи та національного законодавства України.

Ключові слова: спадкування, конвенції Ради Європи, уніфікація, реалізація, реєстрація заповітів, право на спадкування.

Резюме

Хороша Т. С. Реализация конвенций Совета Европы по вопросам наследования в правовой системе Украины.

В статье проанализированы актуальные проблемы правовой природы содержания и процесса внедрения в правовую систему Украины конвенций Совета Европы в сфере наследования. Установлены основные механизмы реализации положений конвенций Совета Европы в области наследования в Украине. Внесен ряд предложений по унификации положений Конвенций Совета Европы и национального законодательства Украины.

Ключевые слова: наследование, конвенции Совета Европы, унификация, реализация, регистрация завещаний, право на наследование.

Summary

Khorosha T. Implementation Council of Europe conventions on succession in the legal system of Ukraine.

The paper analyzes current problems of the legal nature of the content and the implementation process in the legal system of Ukraine of the Council of Europe conventions in the field of inheritance. The basic mechanisms for the implementation of the Council of Europe conventions in the field of inheritance in Ukraine are set. A number of proposals to harmonize the provisions of the Convention of the Council of Europe and the national legislation of Ukraine are made.

Key words: inheritance, the Council of Europe conventions, unification, implementation, registration of wills, the right to inheritance.

УДК 347.77

Ю. Л. БОШИЦЬКИЙ

Юрій Ладиславович Бошицький, професор, завідувач кафедри інтелектуальної власності та інноваційних технологій, ректор Київського університету права НАН України

ШЛЯХИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ТА ОПТИМІЗАЦІЇ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Розбудова України, враховуючи сучасні реалії економічних, соціальних та військових викликів, неможлива без концентрації зусиль щодо пошуку шляхів розвитку та модернізації вітчизняної економіки. Такий розвиток, як правило, все більше спирається на створення і впровадження в господарській та соціальній інфраструктурі різнопланових об'єктів інтелектуальної власності, охорону і захист прав вчених, інженерів, винахідників. Досвід країн із розвинутою економікою підтверджує, що інтелектуальна діяльність, новаторство та креативність технічних рішень здебільшого визначають стратегію і тактику стрімкого й комплексного розвитку держави, її високий технічний рівень виробництва, інтеграцію наукової, технологічно складової промисловості.

Організація дієвої системи правозастосування в процесі створення та використання об'єктів інтелектуальної власності прямо впливає на розбудову національних науково-технологічних та науково-технічних сфер життя держави, підвищення їх інвестиційного іміджу, запровадження сприятливого інноваційного клімату. Тому збереження, зміцнення і розвиток інтелектуального потенціалу нашої держави віднесено до пріоритетних інтересів України.

Нині важливим є пошук шляхів створення ефективної інноваційної системи, яка спроможна забезпечити технологічну модернізацію національної економіки, підвищити її конкурентоспроможність на основі передових технологій. Необхідно удосконалити ринок прав на результати інтелектуальної діяльності, державну систему правової охорони інтелектуальної власності та перетворити науковий потенціал країни на дієвий ресурс економічного зростання. Визнання інтелектуальної діяльності такою, яка забезпечує успішний розвиток усіх інших форм суспільно корисної діяльності, зумовлює необхідність зосередити державні можливості (творчий потенціал, матеріальні ресурси, кошти тощо) на всебічному розвитку інтелектуальної діяльності.

Охорона прав інтелектуальної власності має забезпечити сучасні вимоги, бути демократичною, легкодоступною та прозорою. Так, наприклад, спрямовані на охорону промислової власності закони повинні ефективно забезпечувати моральні та економічні права авторів на результати інтелектуальної діяльності, стимулювати творчу активність людей, відповідно до державних інтересів, застосувати її результати, а також заохочувати чесну торгівлю. Розвиток державної системи правової охорони інтелектуальної власності України повинен передбачати створення умов для покращання інвестиційного клімату України та підтримки підприємництва; підвищення рівня свідомості й правової культури українського суспільства у сфері інтелектуальної власності; створення умов для реалізації конституційних прав громадян на доступність освіти у сфері інтелектуальної власності, трансферу технологій та інноваційної діяльності. Тому саме розробка фундаментальних принципів системи інтелектуальної власності є одним із нагальних завдань вітчизняної правової науки.

У правовій площині проявляється багатогранність певних методів і принципів правового регулювання, забезпечення балансу приватних та публічних інтересів як одного з основних завдань права на сучасному етапі. Сфера інтелектуальної власності в цьому аспекті є надзвичайно актуальною, оскільки притаманна їй творча діяльність характеризується інтеграцією приватних та публічних інтересів. А як відомо, метод цивільно-правового регулювання охоплює як диспозитивні, так і імперативні засоби впливу на учасників цивільних відносин на засадах юридичної рівності сторін, справедливості та добросовісності.

Сьогодні більшість порушень прав інтелектуальної власності мають економічний характер, у їх основі лежить монополізм цього права. Тільки монополіст-правоволоділець має абсолютні права на конкретний